

Wie zingt mee met Debora en Barak (Rechters 5)

Voor de zangdiensten van dit seizoen hebben we ervoor gekozen om verschillende liederen in de bijbel te behandelen. Vandaag staan we daarom stil bij het loflied van Debora en Barak. Een opmerkelijk lied, gezongen nadat een vrouw op bloederige wijze iemand om het leven had gebracht en zodoende koning Jabin van Kanaän een nederlaag had toegebracht. De geschiedenis die vooraf gaat aan deze overwinning vinden we niet altijd even makkelijk te rijmen met het beeld van God wat we hebben. Het brengt zelfs velen ertoe om te geloven dat God in het Oude Testament bloeddorstiger is dan in het Nieuwe Testament. Voordat we hier een antwoord op proberen te vinden is het misschien wel verstandig om eerst even te kijken naar de situatie daar in Kanaän.

De Israëlieten zijn door God bevrijd uit de slavernij van Egypte en onder leiding van Mozes door de woestijn geleid. Mozes heeft zelf echter niet mogen meehelpen bij de verovering van het land. Met die verovering van het land heeft Jozua, de opvolger van Mozes, een begin mogen maken. Maar toen Jozua stierf, was de inname van het land nog niet voltooid. Er was nog heel veel te doen. Nu had Israël de opdracht gekregen om de bewoners van het land uit te roeien. Dat moeten we wel even goed begrijpen. Die vernietiging van die volken was niet nodig omdat God zo wreed was, maar omdat dit volk zo goddeloos was. Als Israel zich zou vestigen in het land, dan moest voorkomen worden dat ze gingen deelnemen aan de afschuwelijke praktijken van de volken die nu het land bewoonden. Israel was immers bestemd om heilig te leven voor Gods aangezicht en zo te laten zien hoe God het leven bedoeld had. Zij moesten als volk van God zijn naam bekend maken in deze wereld. God had aan Abraham bekend gemaakt dat alle volken door zijn nakomelingen gezegend zouden worden. Daarom mocht Israel zich niet vermengen met deze volken en uiteraard al helemaal niet mee doen met hun afgoderij. De dienst aan Baäl en Astarte werd gekenmerkt door kinderoffers en seksuele uitpattingen, waar ongeveer iedereen met iedereen seksueel contact had. Toen Abraham, als stamvader van Israel, de landsbelofte ontving had God hem al duidelijk gemaakt dat de inname van het land pas zou gebeuren zodra de maat van de ongerechtigheden van de bewoners van het land vol zou zijn. Vierhonderd jaar was er voor de Kanaänieten gelegenheid tot bekering, maar het kwaad nam alleen maar toe. Over goddelijk geduld gesproken. Dus toen de Israëlieten het hun beloofde land innamen was dat tevens een oordeel

van God over het volk dat daar woonde. Ik zei net al dat Jozua een begin had gemaakt met de verovering van het land en het uitroeien van de Kanaänieten. Een taak die door de generatie na Jozua afgemaakt moest worden. En dat gebeurde nu net niet. De generatie die Gods grote daden had meegemaakt bij de inname van Jericho en de andere steden in Kanaän was weggevallen. De mensen van nu kenden Gods wonderen alleen van horen zeggen. Zij hadden de opdracht om met hetzelfde vertrouwen door te gaan met de inname van het land, zodat ze zelf mochten ervaren dat God gisteren en heden dezelfde is. En aan dat vertrouwen ontbrak het onder het volk Israel. En zo bleven zij wonen te midden van de Kanaänieten. En dat wat gevreesd werd, gebeurde. Israel ging overspelig de goden van de Kanaänieten nalopen en verzwagerde zich zelfs met hen. Zo grieden zij God. Dat grieven heeft twee kanten. In de eerste plaats doet het God groot verdriet. Nadat God Israël zoveel had gegeven, bevrijd uit slavernij, een veilige doortocht door de woestijn, met voedsel voor onderweg, een prachtig land, pleegt Israel overspel. God werd aan de kant gezet. Zoals je een vuilnisbak aan de kant van de weg zet. Stank voor dank. In de tweede plaats heeft grieven te maken met Gods boosheid. En daarom gaf God hen over aan plunderaars. Niet om Israel uit te roeien maar om een einde te maken aan de afgoderij, zodat ze weer bij Hem terug zouden komen. Gods straf is geen afreageren, maar een poging zijn kinderen terug te krijgen. Als het goed is, is dat bij menselijke opvoeders ook zo. En zo werden, in plaats van dat Israël de Kanaänieten uitroeide, de Kanaänieten een plaag voor Israël. En in zijn genade gaf God af en toe een Rechter (of Richter) aan het volk die hen dan tijdelijk bevrijdde van de onderdrukkers. Het lijkt een ritme door het hele bijbelboek Rechters heen: in de tijd van zo'n Rechter had het volk weer even rust en leefde het enkele tientallen jaren in vrede. Maar steeds weer was het van korte duur. En steeds weer trapte Israel opnieuw in de valkuil om de goden van de Kanaänieten te gaan vereren. En zo was het ook in de tijd van Debora en Barak, de zangers van het lied wat we zojuist hebben gelezen. Maar zo rooskleurig was het toch niet in hun tijd, wat maakte dan dat Debora en Barak een loflied zongen? Die oorzaak vinden we in het vorige hoofdstuk. De historische achtergrond van het lied in Rechters 5 lezen we namelijk in Rechters 4. Ehud de laatste rechter is gestorven en opnieuw deed Israel wat slecht was in Gods ogen en gaven zich over aan afgoderij. En opnieuw gaf God zijn volk over aan Kanaän, ditmaal aan koning Jabin met zijn legeroverste Sisera. Twintig jaar lang werd Gods volk onderdrukt. Jabin heerste met harde hand. Hij had een

indrukwekkend leger met 900 ijzeren strijdwagens. En het was in die tijd dat de profetes Debora rechtsprak onder het volk en naar alle waarschijnlijkheid ook van advies voorzag. En deze vrouw Debora liet Barak bij zich komen terwijl ze zitting hield onder de naar haar genoemde 'Deborapalm'. Namens de HEER vertelde Debora dat Barak met tienduizend man uit Naftali en Zebulon naar Tabor moet gaan. Daar zal hij Sisera, de legeroverste van Jabin, met zijn leger en strijdwagens tegenkomen. God belooft Barak de overwinning. Baraks reactie is erg terughoudend. Hij is alleen bereid naar het front te trekken als Debora met hem meegaat. Barak komt hier niet geweldig sterk over. God geeft hem de zekerheid van de overwinning, maar Barak stelt meer vertrouwen op een vrouw aan zijn zijde dan op God. Hoewel het hoogst ongebruikelijk is, dat een vrouw op het slagveld verschijnt belooft Debora met hem mee te gaan. Baraks twijfelachtige houding heeft grote consequenties. Niet hij zal met de eer van de overwinning gaan strijken, maar God zal overwinning geven door een vrouw. Zo trok Barak, met zijn leger en Debora aan zijn zijde, op naar Kedes. Volgens het lied van Debora hebben zich mannen uit de stammen Benjamin en Efraïm bij het leger van Barak gevoegd. Ook Manasse, Zebulon en Issachar leverden soldaten. De mannen uit de stam van Ruben bleven besluiteloos overleggen, maar sloten zich niet bij het leger aan. Gilead, dat is een deel van de stam Manasse en Gad, bleef lekker veilig aan de overkant van de Jordaan zitten, Dan bleef bij zijn schepen en Aser bij zijn havens. Het lijkt er op dat deze stammen vreesden voor hun economie, waarin ze afhankelijk waren van de Kanaänieten. De band met de Kanaänieten was blijkbaar belangrijker dan de band met eigen volksgenoten.

Toen Sisera hoorde dat het leger van Barak in aantocht was riep hij zijn soldaten onder de wapens en trok met zijn negenhonderd ijzeren strijdwagens, dat waren de tanks van die tijd, Barak tegemoet. Toen Sisera's manschappen Baraks leger zagen verschijnen, gebeurde er iets wat niemand verwachtte. Er brak paniek uit onder het leger van Sisera. Er ontstond grote verwarring. In poëtische taal vertelt het lied van Debora hoe de sterren meestreden aan de kant van Gods volk en het water van de Kison trad buiten zijn oevers. Naar alle waarschijnlijkheid heeft God een noodweer laten uitbreken waardoor de ijzeren wagens van Sisera vast kwamen te zitten in de modder en de soldaten te voet moesten vluchten. Het vluchtende leger wordt volledig uitgeroeid. Ook Sisera vlucht te voet. Hij vlucht naar de tent van Jaël, de vrouw van Cheber. Deze Cheber is een afstammeling van Mozes' schoonvader. Deze familie

had zich bij de Israëlieten gevoegd tijdens de woestijnreis. Maar Cheber had zich afgescheiden van zijn stamgenoten en had een bondgenootschap met de vijandige koning Jabin gesloten. Bij deze bondgenoot dacht Sisera veilig te zijn. De vlucht in de tent van Jaël was naar Oosterse maatstaf gerekend onbehoorlijk en laf. Hij liet zich verstoppert in het vrouwenvertrek. Hier dacht Sisera veilig te zijn, maar toen hij vermoeid in slaap viel, doodde de vrouw Jaël hem, door met een hamer een tentpin door zijn slaap te slaan. Zo kwamen de woorden van Debora uit: de HEER zal Sisera overgeven in de hand van een vrouw. Nu wordt in het lied van Debora deze vrouw Jaël geprezen voor haar daad, maar dat wil nog niet zeggen dat Jaëls daad voortkwam uit sympathie voor Gods volk. Ze was immers getrouwd met een overloper. Ik zei net al dat het hoogst ongebruikelijk was, dat iemand het vrouwenvertrek binnenging. Er zijn meer voorbeelden bekend van Arabische krijgslieden, die zich in een vrouwentent schuilhielden, maar altijd volgde daarop een doodvonnis. Want grotere inbreuk op de Oosterse zeden zijn niet te bedenken. Uit het oogpunt van een Bedoeïenenvrouw kon Jaël niet zwaarder beledigd worden. Jaël had weinig andere mogelijkheden, dan de zwaar bewapende Sisera binnenlaten, maar wilde ze haar man recht in de ogen kunnen kijken bij zijn thuiskomst, moest ze hem om het leven brengen. De eer van haar man en haar eigen goede naam, rechtvaardigde dat. Ook vandaag de dag weten we hoe in vaak Islamitische landen de eer van de familie het toestaat iemand te doden. Waarschijnlijk hebben we hier dus gewoon te maken met een vorm van eerwraak.

In het slot van het lied van Debora wordt voorgesteld hoe de moeder van Sisera uit het raam tuurt en maar wacht of haar zoon nog thuis komt. Haar vrouwelijke adviseurs weten wel hoe het komt dat Sisera zo lang uitblijft. Hij trekt waarschijnlijk nog plunderend en verkrachtend rond. Straks zullen ze zich verheugen over de oorlogsbuit, bestaande uit mooie geborduurde kleden. Deze scene is sterk ironisch. Sisera zal niet meer terugkeren uit de strijd. Sisera vergrijpt zich niet, zoals hij waarschijnlijk al heel vaak gedaan heeft, aan de vrouwen van de tegenstander, maar hij ligt dood, nota bene tussen de benen van een vrouw, met een tentpin door zijn hoofd. Op de mens van vandaag kan zo'n lied wel wreed overkomen. Mag je jezelf wel verlustigen in de angstige voorgevoelens van de moeder van Sisera. De sympathie voor deze moeder slaat echter om als je bedenkt waar deze moeder zich mee geruststelt. Haar zoon zal zo thuiskomen. Nu is hij ongetwijfeld nog aan het

verkrachten en plunderen. In dit lied van Debora vormt zo de moeder van Sisera, de moeder van de verliezer, een sterk contrast met Debora, de moeder van Israel, die het volk leidde naar de overwinning en de vrijheid. Na 20 jaar onderdrukking is het volk weer vrij. En dat die bevrijding is bewerkt door een bloedige daad, doet niets af van de vreugde die de bevrijding heeft bewerkt. Dat is ten tijde van de tweede wereldoorlog niet anders geweest. Het geronk van Engelse vliegtuigen die Duitse steden gingen bombarderen hebben ons ook als muziek in de oren geklonken. Maar de bommen die zij afwierpen hebben moeders ook kinderloos gemaakt. Dat neemt niet weg dat wij onze vrijheid bezongen in 1945. Ook toen ervoeren wij de bevrijding als een Godsgeschenk, al was wat er gebeurde in de gebombardeerde steden gruwelijk en waren de motieven van onze bevrijders lang niet altijd zuiver. En dat was in de tijd van Debora niet anders.

Wat we nu gedaan hebben is een blik werpen op de gebeurtenissen ruim 1200 voor Christus in het Midden Oosten. We hebben een beetje begrip gekregen voor Jaël die haar eer redde door Sisera niet al te zachtzinnig om het leven te brengen. We hebben gezien hoe God dit soort gebeurtenissen in zijn plannen kan opnemen om zijn volk te bevrijden van onderdrukking. En dat deze bevrijding reden was om een loflied aan te heffen is ook nog wel te snappen, al werd die bevrijding uiteindelijk bewerkt door een vrouw.

Maar dan blijft de vraag natuurlijk nog wel door je hoofd spelen wat wij vandaag, anno 2009, met dit verhaal moeten. Ik heb er drie lessen in kunnen vinden. In de eerste plaats zien we dat je nooit ongestraft God kunt verlaten. Vroeger zongen we in Psalm 32 (OB) 'wie God verlaat heeft smart op smart te vrezén'. Wie God verlaat roept het onheil over zich af. Israel kreeg te maken met hevige tegenstand en een sadistische bezetter die er niet voor terugdeinsde moordend en verkrachtend rond te gaan. God laat kwaad toe, zodat het volk Hem weer gaat zoeken in plaats van de afgoden. Zo kan het in je persoonlijk leven ook gaan. Als je God verlaat, kunnen er onplezierige omstandigheden in je leven komen, die bewerken dat je weer op je knieën gaat. Kijk wel uit dat je het niet omdraait. Iedereen die moeilijke dingen meemaakt zal God wel verlaten hebben. Dat is uiteraard niet zo. En laten we het ook niet als dreigmiddel gebruiken. Zo van: "als je dat of dat doet, zal je iets verschikkelijks overkomen". Dan gaan wij God een handje helpen, hoe Hij ons moet opvoeden.

Maar één ding is zeker, God wil ons niet kwijt. Dat is Hem veel meer waard, dan dat wij een comfortabel leventje hebben. En om iemand terug te krijgen, kan het nodig zijn, dat hij behoorlijk in de problemen raakt. Denk maar aan de verloren zoon. Hij moest eerst bankroet zijn en hongerig tussen de varkens zitten voordat hij besloot naar zijn vader te gaan.

Een tweede les is een heel andere. God gebruikt andere mensen dan wij zouden verwachten. Debora trad op in een tijd die niet bepaald geëmancipeerd was. Maar God schakelt toch een vrouw in om verlossing te bewerken. En dat patroon zien we door de hele bijbel heen. Wie kiest er nu herders uit om de eerste getuigen van de geboorte van de Messias te zijn, in een tijd waar herders niet mochten getuigen in de rechtszaken in Israel. Zij waren onbetrouwbaar, vond men. En God kiest hen als getuige uit. Wie kiest er nu ongeletterde vissers uit, om het Evangelie van de opgestane Heer de wereld in te brengen, in een tijd waar de Griekse wereld overstroomd werd met gedachten van wijsgeren en filosofen? Wie laat nu een vrouw de eerste getuige van de opstanding zijn, in een tijd waar Farizeeërs dagelijks God bedankten dat ze niet als vrouw zijn geboren! Dat vind ik nu zo bemoedigend. God schakelt gewone mensen in. Mensen die in de samenleving niet in tel zijn, worden een schakel in Gods grote plan.

Een laatste les is dat we nooit moeten vergeten dat onze bevrijding ook zeer bloederig tot stand is gekomen. Wie de film de Passion of the Christ heeft gezien weet wat ik bedoel. Dan heb je een beetje een indruk gekregen welk lichamelijk lijden onze Heiland heeft moeten ondergaan. Ik wil u de details besparen, maar die geseling die Jezus heeft moeten ondergaan was afschuwelijk. En een kruisiging was een gruwelijke manier om iemand zo lang mogelijk te laten pijn lijden. Maar deze gruwelijke marteling, die bewerkte dat er een zwaard door het hart van Jezus' moeder Maria ging (alweer een moeder!) werd onze bevrijding. Geen bevrijding van een vijandige koning en een vijandig volk, maar bevrijding van de grootste vijanden van de mens, de zonde, de dood en de satan.

En zoals Debora en Barak God de lof zongen voor de bevrijding die Hij bracht, mogen wij dat ook doen. God loven omdat het bloederige lijden van Jezus ons bevrijding heeft gebracht. Zingt u mee?

Amen

December 2009
G.P. Hartkamp
Wapenveld